

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

В статті досліджено стан інвестиційного забезпечення туризму в Україні та визначено основні заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості держави як туристичного регіону.

Ключові слова: туризм, інвестиційне забезпечення, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. Значення туризму в національній економіці та міжнародній торгівлі перетворило його у важливий показник світового розвитку. Його частка становить близько 12% світового валового внутрішнього продукту, 7% загального обсягу інвестицій, 11% світових споживчих витрат, 5% усіх податкових надходжень і третину світової торгівлі послугами [8; 10, с. 80]. За прогнозами експертів ВТО, число поїздок в світі до 2020 року досягне 1,6 мільярда туристських прибуттів, з яких 717 млн. припаде на Європу [3].

Україна, будуючи свою економіку на ринкових засадах також включається у світовий туристичний процес. Однак, успішна інтеграція України в європейський туристичний простір вимагає дотримання міжнародних норм і стандартів якості туристичних послуг, будівництва й обладнання доріг та інших об'єктів туристичної інфраструктури. Успішна реалізація таких завдань значною мірою залежить від інтенсивності інвестиційних рішень на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів. Особливо гостро постає необхідність оцінки інвестиційного забезпечення, оскільки саме інвестиційний клімат в цілому й інвестиційна привабливість окремих видів туристичної діяльності та туристичних районів впливають на темпи структурних зрушень в економіці країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційного забезпечення туризму знайшли своє відображення в наукових працях багатьох вчених, але більшість з них досліджують перспективність цього процесу, не оцінюючи реальну ситуацію сьогодення. Так, Розметова О. Г. [7] досліджує роль держави в інвестиційному забезпеченні туризму, визначаючи сутність механізму державного регулювання інвестиційного розвитку курортно-рекреаційного комплексу регіону та напрями його удосконалення. Гавран В. Я. [1] розробляє теоретико-методичні положення і практичні рекомендації щодо вдосконалення управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері. Дослідження Гнатюк Т. М. [2] присвячені розробці рекомендацій, спрямованих на ефективний розвиток туристичних підприємств та їх адаптації до вимог ринку на основі вдосконалення механізму менеджменту інвестиційної політики.

Отже, необхідність оцінки інвестиційного забезпечення туризму в сучасних умовах господарювання є актуальним і потребує змістовного розгляду.

Метою дослідження є оцінка стану інвестиційного забезпечення туризму в Україні та визначення основних заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості держави як туристичного регіону.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційне забезпечення – це сукупність умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу. Оцінка інвестиційного забезпечення здійснюється за чотирма основними напрямками (рис. 1).

Рис. 1. Напрями оцінки інвестиційного забезпечення

Оцінка інвестиційного забезпечення за джерелами інвестування. До джерел інвестиційного забезпечення розвитку туристичної галузі слід відносити: вкладення в туристичні підприємства іноземного та вітчизняного капіталу, кредитні фінансові ресурси, внутрішні інвестиційні джерела підприємств (амортизація, прибуток), заощадження населення (напрямую та через фінансові установи).

У сучасних реаліях України для підвищення інвестиційного інтересу з боку іноземного інвестора є безліч умов, обумовлених рядом досить суперечливих факторів. Відсутність у даний час ефективної конкуренції серед вітчизняних туристичних підприємств, дешева робоча сила, відносно недорогий і ємний (хоча і не досить якісний) ринок матеріально-технічної бази, неосяжний споживчий ринок і, насамперед, можливість одержання значно більш високих норм прибутку в порівнянні з розвинутими країнами – все це повинно робити українську економіку особливо привабливою для іноземних підприємств. У той же час більшість іноземних експертів виділяють вирішальними факторами інвестиційної привабливості країни стабільність економічної, політичної та соціальної ситуації в регіоні, відсутність яких в Україні фактично ліквідує всі попередньо зазначені умови.

Стосовно внутрішніх джерел інвестування слід визнати, що потреби туристичної індустрії в прямих капіталовкладеннях значно перевищують існуючу на вітчизняному фінансовому ринку інвестиційну пропозицію.

Так, *кредит* займає особливе місце в системі внутрішніх джерел управління інвестиційною діяльністю. Нажаль, негативний вплив світової фінансової кризи на економіку України закономірним чином позначився й на розвитку системи кредитування вітчизняного підприємництва. Так, у 2009 р. банківські кредитні програми для корпоративного сектору подорожчали порівняно з 2007 р. – початком 2008 р. приблизно в 1,5 рази. Зараз відсоткові ставки за кредитами для великих компаній становлять 20-25% річних у гривні (рік тому кредитні відсотки були на рівні 15-17%). Банківські кредити малим та середнім компаніям обходяться ще дорожче: від 30% до 50% річних у гривні [11]. Отже, за таких умов кредит як вагомий інструмент інвестиційного забезпечення втрачає свої функції.

Більшість авторів дотримуються тієї точки зору, що важливим джерелом самофінансування інвестицій є *амортизація*. Поступове зношування основних засобів виражається в амортизаційних відрахуваннях, які зараховуються до витрат об'єктів діяльності. З цих відрахувань створюється амортизаційний фонд, акумульовані грошові ресурси якого дають змогу ефективніше ними управляти, а відтак інвестувати, забезпечуючи просте, та по можливості розширене відтворення основних фондів. Нажаль, сьогодні поняття “амортизаційний фонд” використовується лише на теоретичному рівні, господарюючі системи на практиці амортизаційний фонд не формують. Окрім того велике значення мають норми, за якими буде нараховуватись амортизація. Так, занижені норми амортизації в Україні призводять до зменшення амортизаційних відрахувань, що в свою чергу не дає можливість швидкого відтворення майнового потенціалу національних туристичних підприємств.

Ваговою причиною низького рівня участі населення в інвестиційному процесі є незначні обсяги вільних коштів (заощаджень) останніх через низький рівень доходів. Так,

за даними Державного комітету статистики України, реальні доходи населення в першому кварталі 2009 р. склали на 12,9% менше ніж в аналогічному періоді 2008 року [4].

Оцінка інвестиційного забезпечення за галузевим принципом передбачає виокремлення сукупності видів діяльності, що забезпечують розвиток туризму, а саме:

- ✓ готелів та ресторанів;
- ✓ транспорту та зв'язку (в т.ч. послуги з організації подорожувань);
- ✓ санаторно-курортних закладів;
- ✓ у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг;
- ✓ інші види діяльності (виробництво сувенірів, видавнича, фінансова діяльність, оренда машин та устаткування, прокат побутових виробів і предметів особистого вжитку, здавання в оренду власного нерухомого майна тощо).

Зазначимо, що в Україні з урахуванням необхідності інвестування у розвиток всіх видів туристичної діяльності, було розроблено концептуальну базу довгострокової Державної програми [6], що передбачила створення організаційно-правових та економічних засад становлення туризму та його інфраструктури як важливого засобу культурного та духовного виховання громадян України, відтворення їх трудового потенціалу.

У той же час, низькі темпи приросту готелів у 2009 році є наслідком зниженням обсягів інвестування у розвиток готельної інфраструктури на 15,2% (рис. 2).

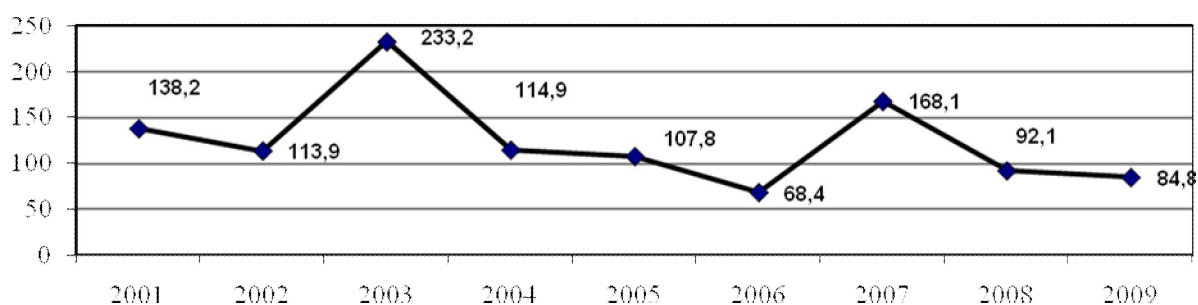

Рис. 2. Динаміка темпів зростання інвестицій в основний капітал готелів (у % до попереднього року)

Джерело: офіційний сайт Державного комітету статистики України [4]

Однією з найважливіших причин мінімального рівня інвестицій у вітчизняний готельний бізнес є відсутність впровадження комплексних економічних механізмів. Загальноприйнята європейська практика полягає в застосуванні зменшеного ПДВ на готельні послуги – країни ЄС мають право встановлювати такий податок на рівні від 5%. Так, у Польщі, нашого партнера по Євро-2012, ПДВ на готелі становить 7%, у решти провідних туристичних держав – не перевищує 10%. Оскільки послуги готелів є основою туристичного продукту, маємо констатувати, що українська туріндустрія перебуває в програшних економічних умовах порівняно з іншими країнами-конкурентами.

Повільну модернізацію вітчизняної матеріально-технічної бази туризму пояснює також зайва бюрократизація і корупція. Саме тому вже прийняті рішення щодо скасування податку на прибуток для нових інвестиційних проектів у готельній сфері можуть не спрацювати, якщо в державі не будуть запроваджені загальноєвропейські підходи в оподаткуванні готельної діяльності в цілому.

Також зазначимо, що Програма [6] визначила транспортну інфраструктуру однією з основних складових частин функціонування туристичної сфери. Взаємодія транспортної та туристичної галузей повинна допомогти кожній з них у короткі терміни вирішити більшість питань, пов'язаних з розбудовою туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі транспортних коридорів із залученням вітчизняних та іноземних інвестицій.

Реальна ж ситуація показала, що за період 2004–2009 рр. темпи приросту інвестицій в основний капітал транспорту і зв'язку були нестабільні, і якщо в 2006 р. порівняно з 2005 р. відбулося значне їх зниження, то в 2007 р. – стрімке зростання. Нажаль, в 2009 р. позитивна динаміка змінилася на негативну. До цього слід додати, що питома вага інвестицій в основний капітал транспорту і зв'язку в загальній їх кількості у всі види економічної діяльності знизилася (рис. 3).

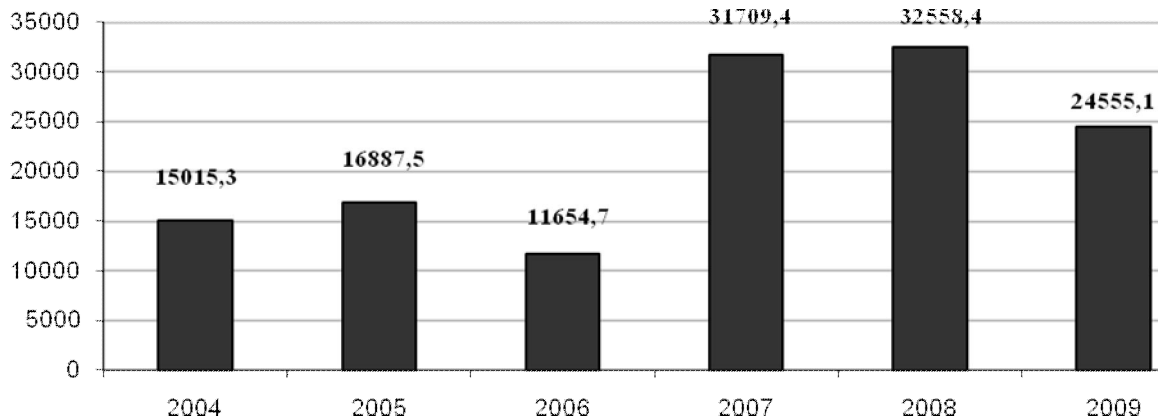

Рис. 3. Динаміка інвестицій в основний капітал транспорту та зв'язку (млн. грн.)

Джерело: офіційний сайт Державного комітету статистики України [4]

Також загально визнаний на сьогодні факт засвідчує, що передумовою підвищення інвестиційної привабливості туристичного господарства для всіх регіонів є покращення інформованості потенційних інвесторів про стан інвестиційного клімату в регіоні та створення і постійне оновлення інформаційного банку даних про інвестиційні проекти в туристичній галузі. Однак, частка отримуваних з бюджету коштів на зазначені заходи є дуже низькою. Тому абсолютно зрозуміло, що, як на внутрішньому ринку, так і за кордоном, важко отримати інформацію про Україну туристичну та можливості інвестування в її розвиток.

Оцінка інвестиційного забезпечення за об'єктами інвестування передбачає визначення суми інвестицій в придбання та поліпшення предметів майнового потенціалу туризму, або де саме були використані інвестиційні кошти. Зазначимо, що однією із ключових тез Програми розвитку туризму [6] було створення умов для залучення іноземних і вітчизняних інвестиційних та кредитних коштів у розвиток матеріально-технічної бази туристичної галузі.

Об'єкти інвестування в туризмі можна розділити на:

- ✓ природні: водойми, ліси, гори, степи тощо, - інвестиції в такі об'єкти будуть носити природоохоронний характер;
- ✓ історико-культурні: пам'ятники археології, історії та культури, музеї, культові споруди, – інвестиції відновлювального, реставраційного характеру;
- ✓ об'єкти інфраструктури: засоби розміщення, приміщення для проведення конференцій, семінарів та інших бізнес-заходів, засоби транспорту, наявність та якість доріг тощо, – інвестиції капітального характеру, тобто інвестиції на відтворення і покращення кількісного і якісного складу основних засобів туристичної інфраструктури.

Оцінка інвестиційного забезпечення за інноваційним аспектом передбачає оцінку вкладання інвестиційного капіталу в розвиток нових видів туризму, розробку новітніх туристичних маршрутів та способів відпочинку.

Так, дослідники звертають особливу увагу на необхідність інвестицій в розвиток сільського туризму, який у більшості країн розглядається як невід'ємна складова частина комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів вирішення багатьох сільських проблем. Такі інвестиційні проекти повинні передбачати будівництво та облаштування сільських садиб та відповідної туристичної інфраструктури села.

Також важливо виділити спосіб зимового активного відпочинку під назвою «Хаф пайп» (Half pipe) – це катання на дошці в напівтрубі, побудованій зі спеціального матеріалу або виритій в землі і вкритій сніжним шаром. Даний вид зимового туризму в Україні відсутній, так як існує потреба в будівництві відповідних об'єктів інфраструктури для забезпечення його функціонування.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можемо стверджувати, що ні існуючий регуляторний механізм, ні економічні і соціальні передумови не змогли забезпечити достатній інвестиційний потік капіталу в розвиток галузі туризму за останні роки, що визначає необхідність пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості туристичної індустрії країни та її окремих регіонів.

Стратегічними цілями інвестиційної політики в галузі туризму повинні бути:

✓ створення законодавчої бази та забезпечення гарантій інвестиціям в туристичний бізнес, як іноземним, так і внутрішнім (в т.ч. фінансовим заощадженням населення на рівні стабілізації банківської системи, що можуть в перспективі виступати потужним інвестиційним ресурсом);

✓ формування сприятливого іміджу країни, її туристичних регіонів;

✓ створення сприятливого інвестиційного клімату;

✓ стимулювання припливу капітальних вкладень у реконструкцію і будівництво сучасних туристичних комплексів, санаторіїв, готелів, відповідних до міжнародних вимог і стандартів;

✓ розробка нових турів, які повинні ураховувати етнокультурні, геополітичні, екологічні чинники туристичної місцевості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Національна туристична галузь, хоч і дуже повільними кроками, але починає покращувати свої показники діяльності і закріплювати позиції на внутрішньому та міжнародному ринках. Саме від того, на скільки ефективно сьогодні буде здійснюватись управління інвестиційними процесами в галузі від мікрорівня – туристичного підприємства, до макрорівня – державного регулятора, залежить все її майбутнє, а отже, в значній мірі і майбутнє економіки України в цілому.

Подальші дослідження будуть стосуватись оцінки інвестиційної привабливості України та її туристичних регіонів, зокрема.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гавран В.Я. Управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері: дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / Національний ун-т «Львівська політехніка». – Л., 2002. – 203 с.
2. Гнатюк Т.М. Розробка механізму управління інвестиційною діяльністю підприємств туристичної сфери: дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2003. – 178 с.
3. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org> – Назва з титул. екрана.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
5. Офіційний сайт Державної служби туризму і курортів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 роки» від 29.04.2002 р. №583: за станом на 25.05.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
7. Розметова О.Г. Державне регулювання інвестиційного розвитку курортно-рекреаційного комплексу регіону: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Академія муніципального управління. – К., 2008. – 20 с.

8. Федорченко В.Г. Реорганизацию – для консолидации [Електронний ресурс] // Зеркало недели. – 2005. – №31 (559). – Режим доступу: <http://www.zerkalo-nedeli.com> – Назва з титул. екрана.
9. Храпко О. Проблеми формування інвестиційної політики в галузі туризму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org> – Назва з титул. екрана.
10. Цибух В.І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні // Статистика України. – 2005. – №1. – С. 80-85.
11. Щипанська М.В., Кругляк А.В. Фінансування малих підприємств в Україні в умовах економічної кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org> – Назва з титул. екрана.

КОЛЕСНИК О.А. ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

В статье исследовано состояние инвестиционного обеспечения туризма в Украине и определены основные мероприятия по повышению инвестиционной привлекательности государства как туристического региона.

Ключевые слова: туризм, инвестиционное обеспечение, инвестиционная привлекательность.

KOLESNUK O.O. EVALUATION OF INVESTMENT DEVELOPMENT OF TOURISM IN UKRAINE

The article explored the state of tourism investment in Ukraine and identified key measures to improve investment attractiveness of the region as a tourist.

Keywords: tourism, investment support, investment attraction.